

DE REFORMATIE

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

DIE UWE JEUGD VERNIEUWT ALS EENS ARENDS PSALM 100:3

Onder redactie van Prof. Dr K. Schilder.

Medewerkers: Ds F. A. den Boeft, Helpman; Ds E. T. v. d. Born, Amersfoort; Prof. P. Deddens, Kampen; Ds D. van Dijk, Groningen; Ds J. Francke, Rotterdam; Prof. Dr S. Greijdanus, Kampen; Prof. B. Holwerda, Amersfoort; K. v. Huizen, Groningen; A. Janse, Breda; Dr P. Jasperse, Leiden; Ds B. Jongeling, Sappemeer; Ds H. Knoop, Rotterdam; Dr G. K. Schoep, Den Haag; A. Schilder, Den Haag; Ds J. Smelik, Apeldoorn; Dr H. Smilde, Groningen; D. Stroot, Bussum; Prof. Dr C. v. Til, Philadelphia, Pa, U.S.A.; Prof. C. Veenhof, Kampen; Ds G. Visé, Kampen; Ds F. de Vries, 's-Gravenhage; Ds D. K. Wielenga, Rotterdam; A. Zijlstra, Groningen.

Alle stukken bestemd voor de Redactie zende men aan: Prof. Dr K. SCHILDER, Vloedijk 14, Kampen. Adm.-adres: Oosterbaan & Le Colntre N.V. — Goes.

Postrekening No. 406040 ten name van BUREAU „DE REFORMATIE” — GOES. Telefoon 2424.

Abonnement: f 4.— per half jaar bij vooruitbetaling. Voor het Buitenland en Ned. Indië f 10.— per jaar. Advertenties: 10 cent per mm. Losse nummers 20 cent.

INHOUD: Hoofdartikel: Bezwaarden over en onder de synodocratie 19. — Uit de Schrift: Eerst kinderrecht en dan kinderzegen (Matth. 15: 22a, 23a). — Brieven van de reis: Onder „mennonieten” en „Duitschers”; Analogie met Heyns?; Innerlijke vatbaarheid! — Op en om het Kerkplein. — Kerkelijk Leven: Eene beschuldiging van Prof. Dr J. Ridderbos; Nogmaals de beschuldiging van Prof. Dr J. Ridderbos. — Opvoeding en onderwijs: Wat wil Kees Boeke? II. — Uit het politieke en sociale leven: Doorbraak. III. — Literatuur en kunst: Wat heeft de schilderkunst ons te zeggen? VI. — Boekbespreking. — Kerknieuws.

HOOFDARTIKEL

BEZWAARDEN OVER EN ONDER DE SYNODOCRATIE. 19

De situatietekening van Ds S. J. Popma.

Het behoeft geen verwondering te wekken, dat in den kring van hen wier niet bepaald flatterend beeld aldus werd geschilderd en ten toon gesteld, de behoefte ontstond tot zelfbeproeving en tot het rekenschap afleggen van de resultaten daarvan. Dit geschiedde speciaal en nadrukkelijk door Ds S. J. Popma van Amersfoort in een, voor zoover ik weet niet gedrukt, doch alleen gesteneld, geschrift, dat hij bij de herdenking van zijn twaalf-en-een-half-jarigen arbeid in Amersfoort aan zijn gemeente aanbodt.

Ds Popma gebruikt in navolging van Prof. Bavinck ook den term „nieuwe geest” als aanduiding van een zekere verandering, een gewijzigde instelling, een nieuwe levens- en denkstijl, welke inderdaad in de Gereformeerde kerken, vooral in de dertiger jaren, openbaar werd. Natuurlijk wordt het woord „nieuw” in dezen term door hem niet absoluut bedoeld. „Prof. Bavinck bedoelt hier met den „nieuwen geest”, den geest, die in onze kerken ontstaan is onder invloed van mannen als Prof. Schilder, de Hoogleraren Volenhoven en Dooyeweerd, de publicaties van Janse, den arbeid van Ds de Graaf, 't preekwerk van mannen als Ds v. d. Born, Holwerda en van 't Veer. Om deze namen heen moet men vele andere denken en nooit mag men daarbij vergeten, de stimulerende kracht van den exegetischen arbeid, die in de commentarenreeks, welke bij Bottenburg verschijnt, en in de „Korte Verklaring”, bij Kok verschijnend, tot uiting komt. Men denke verder aan medewerkers en lezers van De Reformatie, Pro Ecclesia, Philosophia Reformata en aan de werkgemeenschap van de Vereniging voor Calvinistische wijsbegeerte. Bij vele onderlinge verschillen zijn hier inderdaad gemeenschappelijke tendenzen en dan altijd in gebondenheid aan het Gereformeerde belijden”.

Wat in het leven en werken van deze strooming, of liever: stroomingen en nuances, allereerst opvalt is de „zeer nauwe aansluiting bij het werk van Kuyper, Bavinck, Woltjer, Geesink. Die aansluiting treft het éerst, dan het voortbouwen op hun werk, terwijl de kritiek op hun arbeid veelal het karakter draagt van aanwijzen van en poging tot correctie van incongruenties, die men — terecht of ten onrechte, dat kan hier buiten beschouwing blijven — meent te bespeuren bij de groote voorgangers”.

Als er van „nieuwen geest” wordt gesproken dan moet men dus terdege inzien en vasthouden dat dit woord „nieuw” geen tegenstelling aanduidt tusschen het streven van deze jongere generatie en haar groote voorgangers. Neen „nieuw” is deze geest in vergelijking, ja, in tegenstelling met den „geest” welke in de jaren 1916-1920 nieuw heette. Dat was

de geest, welke openbaar werd in de toenmalige, dikwijls zeer scherpe, „critiek der jongeren”, voor zoover deze, sterk beïnvloed als zij was door de destijds nog zeer machtige ethische theologie, een sterk subjectivistischen en relativistischen inslag vertoonde. De „nieuwe geest” uit de dertiger jaren evenwel sluit zich bewust bij de tradities van Kuyper en Bavinck aan. Daarom is het onjuist dezen „geest” als reactie-verschijnsel te tekenen. „Hij is veel meer een positief voortbouwen en men benoemt zich de mogelijkheid de kwesties helder te stellen door slechts een subjectivistische strooming te zien, waartegen de „nieuwe geest” zich scherp afteekent. Nu ziet Prof. Bavinck de dingen aldus: in de reactie tegen subjectivisme en relativisme ligt veel verdienstelijks, maar steeds dreigt het gevaar — en hier en daar wordt het acuut — van excessen. Het subjectivisme slaat dan om in objectivisme en het relativisme in absolutisme”.

Juist op dit punt evenwel stelt Prof. Bavinck, naar het oordeel van Ds Popma, de dingen niet scherp. Het hanteeren van de tegenstellingen subjectivisme-objectivisme en relativisme-absolutisme is reeds op zichzelf geheel onjuist. Deze begrippenparen vormen in het geheel geen tegenstellingen. Want subjectivisme en objectivisme zijn voluit tweelingbroers. Terwijl het relativisme op een geheel ander niveau ligt en dus een geheel andersoortige categorie vormt dan het absolutisme!

Ds Popma toont dat als volgt aan.

„Relativisme ziet, bij Prof. Bavinck — terecht — op den inhoud van iemands overtuiging. Men weigert voor eenige overtuiging het harnas aan te trekken, omdat men er een gering waarheidsgehalte aan toekent, de zekerheidsgraad van eigen overtuiging is klein. Maar het absolutisme dat Prof. Bavinck ziet als kenmerk van den nieuwen geest, heeft betrekking — naar de omschrijving die hij ervan geeft — op de toon, waarop men een overtuiging uitspreekt en de weigering naar een ander te luisteren. Nu komt het niet zelden voor, dat een relativist op zeer overtuigenden toon spreekt, met een seigneuriaal gebaar elke andere meening dan de zijne wegvaaft en niet luistert naar eenig betoog, dat het relativisme bestrijdt. De toon van spreken, de weigering van luisteren, zegt weinig of niets aangaande de vraag of iemand relativist is of absolutist”.

Wanneer nu Prof. Bavinck niet zoo geboeld was geworden door, en zooveel aandacht geschonken had aan den buitenkant van wat hij beschouwde, maar meer had gevraagd naar den „inhoud” van dien nieuwen geest, zou hij als een van diens typeerende trekken hebben gevonden, dat hij het absolutisme juist krachtig bestrijdt!

Wanneer we immers spreken van relativisme en absolutisme „handelen we over de zekerheidsgraad van onze overtuigingen. Nu is de laatste jaren de nieuwe geest hieraan openbaar geworden, dat hij weigerde als inhoud van kerkelijk belijden te aanvaarden, wat inhoud was van theologisch-wetenschappelijk inzicht. Tegen elke poging om dogma en dogmatiek te vereenzelvigen, heeft hij zich met kracht verzet. Een theologische-wetenschappelijke meening, hoe eerbiedwaardig ook, mag niet de waarde verkrijgen van een belijdenisuitspraak. Met nadruk is daarom gewezen op de vele onopgeloste vragen, voor welke het wetenschappelijk doordenken van vragen, die met de algemeene genade samenhangen, met het vraagstuk van verbond en verkiezing, de problemen der anthropologie, de heilsorde, het kerkelijk vraagstuk e.a. zich geplaatst ziet. Dit was zoozeer het geval, dat zelfs de beschuldiging gehoord werd „alles op losse schroeven zetten”...

Bij dezen stand van zaken, is het zeker onjuist als kenmerk van den nieuwen geest „absolutisme” te noemen. Absolutisme dreigt, waar men de taak van de Kerk en van de wetenschap met elkaar verwacht. De nieuwe geest verzet zich tegen dat absolutisme en dat

is van meer belang dan dat deze of gene wat al te spoedig klaar staat met het woord „profetisch”, „reformatorisch”, of „schriftuurlijk”, of ook het woord „heidensch” gebruikt, om aan te geven, dat een auteur niet kritisch genoeg stond tegenover een invloed van een heidensch wijsgeer. Ik zal een dergelijk spraakgebruik niet verdedigen. Signaleeren van heidensche invloeden is eerst vruchtbaar, wanneer klaar met de stukken wordt aangetoond, dat en hoe een synthese tusschen schriftuurlijke en onschriftuurlijke gedachten plaats vond. Maar het is m.i. onjuist uit een dergelijken stellingen toon te concluderen tot absolutisme, terwijl heel het streven zich juist tegen het absolutisme keert. Absolutist dreigt hij te worden, die aan een wetenschappelijke overtuiging de waarde toekent van een belijdenisuitspraak”.

Uitvoerig toont Ds Popma vervolgens aan, dat ook wat Prof. Bavinck omtrent het objectivisme en de accentueering van verbond en heilshistorie, zpoals hij die in de nieuwe richting meent te ontdekken, zegt, kant noch wal raakt.

De kijk van Prof. Bavinck in dezen getuigt z.i. „van een oppervlakkige en onzuivere waarneming. Het is natuurlijk mogelijk, dat er in onze Kerken een verbondsprediking gehoord wordt, waarbij de elsch tot bekeering verwaarloosd wordt. Ik weet geen enkele gemeente, waar dit gebeurt. Maar de vraag waar het op aan komt, is, of er verband is, tusschen den nieuwen geest en die ontrouwe prediking. Prof. Bavinck aanvaardt dit verband zonder eenig bewijs. Daarmede steunt hij — onbedoeld natuurlijk — de neiging van sommigen, op den klank af zich een oordeel te vormen en daarin elkaar na te praten. Ik hoop te kunnen aantoonen, dat zulk een verband onmogelijk kan bestaan. Ook niet in den vorm van eenzijdigheid of excess.

Dan moet ik beginnen met de vraag te beantwoorden: Wat is objectivisme? Staat het vierkant tegenover subjectivisme? Kan men de slechte werking in het een neutraliseeren door een dosis van het andere er bij te voegen?

Eerst dus: Wat is objectivisme?

Deze vraag is hier niet wetenschappelijk bedoeld. De kwestie is: wat wordt er gewoonlijk verstaan onder subjectief en objectief, onderwerpeijk en voorwerpeijk in ons kerkelijk spraakgebruik, in onze beoordeling van preeken en stroomingen? Dan spreekt men van de objectieve waarheid, zooals die daar ligt en gelding heeft, afgedacht van mijn aanvaarden van die waarheid. Daartegenover hebben we dan ons subjectief beleven of verwerken ervan. We kunnen het zoo omschrijven: Objectief is de wereld buiten mij en subjectief is de wereld van mijn eigen bewustzijn. Ik houd deze omschrijving voor door en door onjuist en wetenschappelijk niet te verantwoorden. Dat doet hier echter niet terzake. In ons kerkelijk spraakgebruik wordt zoo ongeveer het probleem gesteld. Ook Prof. Bavinck houdt zich er aan. Een subjectivist is dan iemand, die oog heeft voor de betekenis van het subjectieve, mijn beleven der waarheid, mijn innerlijke strijd en twijfel, blijdschap, vervoering, warmte of kilheid, groei of stilstand; maar de subjectivist overdrijft, hij slaat op hol en weet geen maat te houden. Het subjectieve heeft zoo zeer zijn belangstelling, dat hij het objectieve vergeet; hij komt niet uit de toovercirkel van zijn belevenissen, hij is altijd bezig met zijn innerlijk bestaan en kijkt — geestelijk gesproken — voortdurend in den spiegel. Een objectivist heeft daarentegen gansch geen belangstelling voor het innerlijk leven. Psychologische preeken zijn hem een gruwel. De objectieve waarheid is hem het een en al. Het verstandelijk kennen en doordenken daarvan is het hoogste dat hij kent. Ook hij is radicaal en op hol geslagen. Zoo zwevend en vaag als de subjectivist is, zoo kil en dor is de objectivist. De objectivist heeft wel — zoo gaat deze redeneering verder — een groot

stuk waarheid te pakken, maar hij overdrijft, hij is niet een uitgebalanceerd, evenwichtig mensch. De subjectivist is dat al evenmin. We zullen dus moeten combineren. Het goede, dat de objectivist heeft, moet verbonden worden met het goede element, dat in het subjectivisme schuilt. Dan zijn we er. Omdat we van huis uit onevenwichtige menschen zijn, moet voortdurend gehamerd worden op het aambeeld van het juiste midden, het evenwicht.

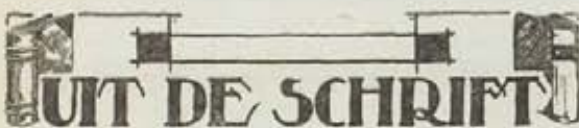
Zóó ongeveer wordt gewoonlijk het probleem onder ons gesteld en de stroomingen, die zich onder ons voordoen vanuit het schema: subjectivisme-objectivisme, bekeken.

Prof. Bavinck doet niet anders. De nieuwe geest moet ook zijn plaats in dit schema innemen. En omdat wel duidelijk is, dat hij van subjectivisme niets hebben moet, schiet er al niets anders over dan hem objectivistisch te noemen en karakteristieken te zoeken, die alle met het objectivisme in verband gebracht worden. De verbondsprediking en het accent, dat op de heilshistorie wordt gelegd, ziet men dan als het objectivisme. Hoort men dan bovendien nog, dat de nieuwe geest van kenmerken der genade in ons niet weten wil of althans er geen belangstelling voor heeft, dan wordt alle aarzeling overwonnen. Het vonnis is gereed: Objectivisme!.....

Maar nu de feiten.

Ieder die de laatste jaren heeft meegemaakt, met wat er omgaat in ons kerkelijk leven en niet een oppervlakkig toeschouwer is gebleven, die zich tevreden stelt met onnadenkende toepassing van een traditioneel schema als objectivisme-subjectivisme, ieder dus die ernstig kennis nam van publicaties en discussies, heeft kunnen constateeren, dat heel deze probleemstelling „subjectief-objectief“ aan een kritisch onderzoek onderworpen is. Heel die grondonderscheiding van individuum, met zijn innerlijke activiteit en de passieve buitenwereld daartegenover is subjectivistisch, want ze neemt de wereld van eigen bewustzijn als maatstaf en principe. Kenmerk van het objectieve is in dezen gedachtengang, dat het passief staat tegenover die wereld van het bewustzijn. Ik kan alleen van het objectieve iets zeggen, wanneer ik mijn subjectiviteit als uitgangspunt neem. Hieruit volgt, dat de probleemstelling zelf subjectivistisch is en afkomstig uit den subjectivistischen hoek.

C. V.

UIT DE SCHRIFT

EERST KINDERRECHTEN en dan de kinderzegen.

En ziet een Kanaaneesche vrouw uit die landpalen komende, riep tot Hem zeggende: Heere, Gij Zone Davids ontferm U mijner! Doch hij antwoordde haar niet één woord.

Matth. 15 : 22a, 23a.

De houding, die de Heiland tegenover deze Kanaaneesche vrouw heeft aangenomen, heeft altijd de aandacht getrokken. Haar smeeking is toch zoo ontroerend: „Heere Gij Zone Davids ontferm U mijner!“ En niet alleen ontroerend, maar ook zoo wonderlijk zuiver. Zoo spreken immers ook alle kinderen van Abraham. Zij schreeuwt hem na. Zij loopt „als een hond“ achter Hem aan. Maar de Heiland zwijgt. Hij antwoordt haar niet één woord. Hoe kan dat, terwijl wij weten, dat Hij altijd met innerlijke ontferming bewogen is? Men heeft gezegd, dat Hij het geloof van deze vrouw beproeven wilde. Maar dat klopt niet. Uit dit Schriftgedeelte blijkt duidelijk, dat de weg, waarin zij de gave Gods ontvangen wil, niet mogelijk is. Zoonals zij die gave wil ontvangen, kan het niet. Bovendien het geloof wordt pas beproefd als beloften gegeven zijn. Men heeft ook gezegd: de Heiland is hier buiten Israël, en nu moet Hij eerst een wenk van de Vader ontvangen, voor Hij hier helpen kan. Maar ook dat kan niet juist zijn. De Heiland vindt Zijn werkprogramma uit de Schriften, en dat werkprogramma dateert Hij hier precies: „Ik ben niet gezonden dan tot de verlorenen schapen van het huis Israël“. Wij staan hier nog vóór het Pinksterfeest.

En daarom is er ook een ander antwoord. Deze Kanaaneesche vrouw heeft niet de genade der belofte, zij heeft niet de verkiezing tot zaligheid, zij heeft geen kinderrechten. De Heere moet eerst een verbond der genade oprichten, dan komt het pleiten op de verbondsweldaden. De Heere moet eerst gezegd hebben: Ik wil Uw God zijn, en Uw Vader in het verbond, en dan zegt Hij: „Opent Uwen mond; Elischt van Mij vrijmoedig. Op Mijn trouwverbond; Al wat U ontbreekt, Schenk Ik zoo gij 't smeekt, Mild en overvloedig“. Hij moet eerst kinderrechten geschonken hebben, en dan komt het vragen om den kinderzegen. En Christus is Middelaar van het verbond der genade. En Hij heeft ook alleen verbondsweldaden te schenken. Dus het welbehagen gaat voorop. God is de eerste in het werk der verlossing. Het is de vrije gunst, die eeuwig Hem bewoog. Als de Heiland

dan ook zegt: „Ik ben niet gezonden dan tot verlorenen schapen van het huis Israël“, dan wijst Hij dus zeer nadrukkelijk op deze verkiezing tot zaligheid, op het welbehagen Gods. Want het „huis Israël“, dat is de vrije gunst, die eeuwig Hem bewoog. Dat is de aanneming tot kinderen. Daar hebt ge de beloften, die gegeven zijn met dure eeden.

Deze vrouw spreekt wel als een kind van Abraham, als een kind des verbonds, dat kinderrechten heeft om naar den kinderzegen te vragen, maar de Heiland houdt haar voor: „Vrouw, waar is hier de genade der belofte, waar zijn hier de kinderrechten, waar is hier het verbond der genade? Nietwaar, zoo zijt gij toch vader van uw kinderen? En deze kinderen hebben rechten. Zij mogen roepen in hun nood: Vader help mij. En gij zult ze doen naar hun rechten in Uw huis. Maar zoo kan een jongen van de straat U niet aanroepen: Vader help mij. Hij heeft immers geen kinderrechten, waarop hij pleiten kan? En Israël had van nature ook geen kinderrechten. Maar God heeft Israël verkoren, en tot Zijn kinderen aangenomen. Hij heeft gezegd: Ik ben Vader en gij zijt kinderen. Nu ga Ik U verzadigen met het goede van Mijn woning, en met het heilige van Mijn paleis. En uit deze verkiezing tot zaligheid vloeide nu ook het recht voort om te roepen: Heere, Gij Zone Davids, ontferm U mijner. De Heiland was immers gezonden om het huis Israël te leiden tot de heerlijkheid Gods, overeenkomstig de gegeven beloften?

Maar deze Kanaaneesche vrouw wil hier de eerste zijn. Zij wil hier den Heiland bewegen haar een gunst te bewijzen, en haar kind te genezen. Maar zoo kan het niet. Zoo kan het nooit. God moet de eerste zijn. God moet in Zijn welbehagen voorop gaan. Hij moet komen met beloften. Hij moet komen met het verbond der genade. En daarom antwoordt de Heiland haar niet één woord. Dat is geen koude onverschilligheid voor een heidensche vrouw. Maar dat is werken naar het gemaakt bestek van den Allerhoogste, naar de schoone lijnen van het welbehagen Gods. Eerst een verbond, en dan de verbondsweldaden. Eerst kinderrechten en dan de kinderzegen. Eerst de beloften, en dan: Bidt en gij zult ontvangen, klopt en U zal open gedaan worden. En voor deze verkiezing tot zaligheid, voor deze genade der belofte, voor dit welbehagen, dat God de eerste moet zijn, doet Hij haar dan ook bukken (vs 26). En als zij deze verkiezing tot zaligheid erkend heeft, als zij voor dat welbehagen heeft gebogen, eerst kinderrechten uit louter genade, uit vrije verkiezing, en dan de kinderzegen, omdat Zijne beloften ja en amen zijn, als zij dat erkend heeft, en daar diep voor gebogen heeft (vs 27), dan is de weg geopend, waarin de gave Gods komen kan, (vs 28).

Zoo leert deze Kanaaneesche vrouw ons zien de noodzaak van Zijn kruis, opdat door Zijn kruisverdienste het verbond der genade, de aanneming tot kinderen, de genade der belofte, komen kunnen tot alle geslacht en volk en tong en natie. En als op het Pinksterfeest de enge grenzen der verkiezing — het huis Israël — doorbroken worden, en de zegening van Abraham tot de heidenen komt in Christus Jezus, zie, dan zijn wij niet de eersten, maar dan is God de eerste, en Zijn welbehagen in Jezus Christus, God, die nu in de prediking naar ons toekomt met het verbond der genade, met de genade der belofte, met de aanneming tot kinderen. En sinds het Pinksterfeest is het nu zoo geworden, dat een iegelijk, die den Naam des Heeren zal aanroepen, zal zalig worden. En de Naam des Heeren aanroepen, dat is thans Hem aanroepen, die het verbond der genade uitbreidt over de geheele wereld, en de verkiezing tot zaligheid doet uitgaan tot alle volk en tong en natie. Dat is Hem aanroepen, die thans in de prediking tot ons komt en ons kinderrechten geeft en ons het kindergebed leert: Opent Uwen mond, Elischt van Mij vrijmoedig. En voor deze verkiezing tot zaligheid, voor deze genade der belofte, zullen wij nu zulk een diep ontzag hebben, zulk een eerbied, dat wij nu ook vragen om den kinderzegen — de vergeving der zonden en het eeuwige leven. En wel vragen naar de kinderrechten, die ons eerst gegeven zijn naar Zijn welbehagen, naar Zijn roeping in Jezus Christus.

Als iemand nog vragen mocht: Zijn mij wel beloften gegeven, dan zeg ik: Ja, rijke beloften, schoone beloften. Let op de prediking, let op de bediening des Woords. Dat is het komen van het welbehagen Gods naar U toe. Dat is het komen met de genade der belofte. Dat is het komen met kinderrechten in Jezus Christus. Doet nu Uw mond wijd open. Vraagt er om. Bidt er om. En deze God des welbehagens deelt verbondsgaven uit, mild en overvloedig. Het is Pinksterfeest geworden. En de prediking komt nu met de aanneming tot kinderen. Geloofd zij God met diepst ontzag. Hij is de eerste al geweest. Hij heeft Zichzelf bewogen tot ontferming. Dat heeft deze Kanaaneesche vrouw moeten leeren. Dat moet ik ook leeren. Niet mijn vraag gaat voorop, maar Zijn aanbod, niet mijn gebed is het eerste, maar Zijn beloften zijn het eerste.

Ziet men nu welk een verwoesting men aanricht, als men gaat onderscheiden tusschen een voorwaardelijke en een onvoorwaardelijke belofte? Hoe kan ik nu weten, wat mij in de prediking geschonken wordt? Hoe tot mij komt in Jezus Christus? Hoe kan ik nu mijn mond open doen om den kinderzegen, als ik niet zeker weet, dat Hij kwam met het evangelie van de aanneming tot kinderen, met de genade der belofte?

v. d. B.

BRIEVEN VAN DE REIS

Onder „mennonieten“ en „duitschers“.

— 1 Oct. 1947. Reeds eerder werd over verheugend contact met „duitsche“ gemeenten en predikanten hier geschreven. Dat was naar aanleiding van de conferentie in Sutton, gelegen in Nebraska. Tusschen haakjes: wat ik toen (als ik me wel herinner) vertelde over de radio-uitzendingen der Prot. Ref. Churches, was niet geheel juist. Ten eerste, omdat ik sprak van „Prot. Ref. Church“ (enkelvoud), maar onze broeders zijn zoo wijs geweest zich „Prot. Ref. Churches“ (meervoud) te noemen, en stellen terecht er prijs op, bij hun waren naam genoemd te worden (de herinnering aan de hiërarchische manier der dusgenaamde „tuchttoefening“ over Rev. Hoeksema „op gelijke manier als bij ons ter zijde gesteld, maakt dezen wensch te levendiger). Ten tweede, omdat ik den indruk had en wakte, alsof zij met 16000 dollars alle onkosten der radio-uitzending over heel Amerika konden betalen. Dat is onjuist. In de omgeving van Iowa en Minnesota en Nebraska en South Dakota is weer een andere radio-uitzending, die zij bovendien bekostigen, daar moet ook weer apart voor worden betaald. Ziehier nu dat door ons vaak wat „meewarig“ aangeziene Amerika. Een kerkengroep, kleiner dan de onze, maar die elke Zondag met minstens twee verschillende uitzendingen in de lucht is, daarmee een gebied bestrijkt, dat grooter is dan Europa, en bedragen offert, die (zelfs met vermijding van de zwarte markt) in Nederlandsche guldens omgezet, de Theologische Hoogeschool een heel eind zouden brengen jaarlijks. De vreugde van dankbare brieven van luisteraars (en van nieuwe contacten) mogen ze smaken; en ze hebben géén last van zure brieven of zelfs van pers-manifesten zooals in Nederland wij daarna ze te verwerken kregen, toen br. D. van Dijk het wande, eerst onze menschen en daarna óók synodocratische te confronteren met Gods Woord in een radiopreek. Wij Nederlanders moeten wel eens vaker een toentje lager zingen. Voor die radio-uitzendingen tot zulk een prijs van deze kerken heb ik diep respect, en ik betwijfel of wij ook maar een klein gedeelte van de enorme kosten zouden betalen om een gebied, veel kleiner dan het hunne, te kunnen bestrijken. Ik zeg dit met des te meer nadruk, omdat juist deze kleine, maar krachtige kerkengroep bewijs geeft, niet de breedte van een radio-zender eerder te zoeken dan b.v. de diepte van een christelijke school. Ook de Chr. Ref. Church doet — zoo bemerkte ik aan radio-uitzendingen: ze gaat in de breedte. Maar ik heb steden en dorpen bezocht, waar een zeer sterke numerieke kerkelijke meerderheid van Chr. Ref. menschen was, doch een beschamend klein en pieteputerig christelijk schoolje voor lager onderwijs. Het is niet te loochenen, dat de roeping tot christelijk onderwijs niet alleen bij velen niet leeft, doch ook herhaaldelijk weersproken wordt, óók in de kringen der ambtsdragers. De gevolgen laten zich raden: een ongeloofelijke schade, eerst voor de bevestigingsmogelijkheid der hoorders, en straks óók voor den diepgang der predikers. En overigens: een kerkenschare, die heel de „stichtelijke“ business met genoeg overlaat aan „synodical committees“ en dergelijk hiërarchisch kerk-gouvernementsspul. Daartegenover staat in de Prot. Ref. Church een sterke overtuiging van de noodzaak van christelijk onderwijs. De tegenstelling is des te pijnlijker in een land, waar men toch al zoo veel christelijke desiderata moet prijsgeven vanwege de afstanden en om de gesteldheid der andere bewoners, zooals die het openbare leven en de pers beïnvloedt.

Maar we zijn een beetje afgedwaald, en moeten naar de „duitschers“ en „mennonieten“ terug.

Lag Sutton in Nebraska, Menno ligt in South Dakota. Ook daar en in de omgeving zijn gemeenten van duitsche origine; de voorvaders kwamen uit Rusland, waar ze een tijdlang onderdak gevonden hadden, naar Amerika, toen het hun óók weer in Rusland te warm werd vanwege den dreigenden militairen dienstplicht. Het bezwaar daartegen wijst reeds op mennonietische invloeden bij die oude voorttrekkers, wier eeltige handen de banken getimmerd hadden in de kerk van Menno, en die ik daar vóór me zag. De plaatsnaam Menno is trouwens een rechtstreeksche herinnering aan Menno Simons. Amerika bood aan deze uit Rusland gevluchte gemoedelijke christenen vrije woonplaats, zooals men daar nog speciale faciliteiten heeft voor serieuze bezwaarden, die den militairen dienstplicht niet aanvaarden kunnen.

Hoe goed was het me, hier te vertoeven. Op speciaal verzoek werd na een rede over „natuur en genade“ (aanvang half 8), gevolgd door discussie, nog een tweede rede dienzelfden avond (den tweeden, maar laatsten) door mij gegeven over Nederland in oorlogstijd. Wat dit zeggen wil ten aanzien van de hoorders, kan duidelijk zijn aan wie weet, dat niet alleen mannen, maar ook vrouwen en onderscheidene ouders met soms zeer kleine kinderen gekomen waren en — bleven, al moest er af en toe eens eentje uit. De inleider van dien avond, pastor Korn, kundig theoloog, die van Nederland en de gereformeerde proble-